

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

EKO-DRUŠTVENO UČENIČKO PODUZETNIŠTVO I INOVACIJE

NEFORMALNI EDUKATIVNI PROGRAM

Otoci učeničkog poduzetništva i eko-društvenih inovacija za održivi razvoj Splitsko-dalmatinske županije

Ovaj neformalni edukativni program je izrađen u sklopu projekta „Otoci učeničkog poduzetništva i ekodruštvenih inovacija za održivi razvoj Splitsko-dalmatinske županije“ (27-OPERA SDŽ)

Više informacija o programu:

<https://eeagrants.hr/programi/lokalni-razvoj-i-smanjenje-siromastva>

Više informacija o financijskom mehanizmu:

<https://eeagrants.hr>

Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Clustera za ekodruštvene inovacije i razvoj CEDRA Split

Split, rujan, 2022.

Zajedno za zelenu, konkurentnu i uključivu Europu

Sadržaj

Uvod	3
1. Opći i specifični ciljevi programa	5
2. Ishodi učenja	6
3. Aktivnosti programa – plan i hodoogram rada	7
4. Načini i metodologija izvedbe i primjene programa u obrazovanju učenika	11
5. Popis potrebnih materijala, pomagala i opreme za izvedbu programa	12
6. Vrednovanje programa	12
7. Prilagođenost programa i uključivanje učenika s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama (naglasak na darovite i potencijalno darovite)	13
8. Diseminacija rezultata programa	14
9. Prilagođenost programa trima odgojno-obrazovnim ciklusima osnovnih škola	14
10. Mogućnosti i važnost uključivanja lokalnih razvojnih dionika u provedbu programa	19

Uvod

Neformalni edukativni program „Ekodruštveno učeničko poduzetništvo i inovacije“ predstavlja edukativni alat namijenjen učiteljima, odgojno-obrazovnim djelatnicima, voditeljima učeničkih zadruga i drugih projektnih aktivnosti, za neformalno obrazovanje učenika osnovnih škola iz područja ekodruštvenog poduzetništva te integriranih tema aktivnog građanstva i ekodruštvenih inovacija.

Pojam društvenog poduzetništva podrazumijeva način poslovanja koje predstavlja kombinaciju poduzetničke prakse i vrijednosti usko povezanih s društvenom odgovornošću i načelima zaštite okoliša. Tri su osnovna elementa koje društveno poduzeće treba ostvariti: stvaranje društvene vrijednosti, aktivnosti usmjerene prema inovacijama odnosno stvaranju nečega novog te oslanjanje na poslovne mehanizme i barem djelomično oslanjanje na tržište. Učenici će kroz koncept društvenog poduzetništva biti osviješćeni kako poduzetništvo ne mora za cilj imati samo maksimiziranje profita, već kako poduzetništvo uz ostvarivanje profita može imati i pozitivan utjecaj na okoliš, doprinosi unapređenju razvoja lokalne zajednice i društva u cjelini.

Polazište u izradi edukativnog programa predstavlja provedeno preliminarno istraživanje te izrađeno istraživačko izvješće, s ciljem utvrđivanja preferencija, potreba i mogućnosti o provođenju neformalnih programa izvannastavnih aktivnosti iz ekodruštvenog i učeničkog poduzetništva i integriranih tema aktivnog građanstva. Istraživanje je proveo nositelj projekta udruga Cluster za ekodruštvene inovacije i razvoj CEDRA Split, uz suradnju i doprinos partnera Centra izvrsnosti Splitsko-dalmatinske županije i Vinco Innovation AS iz Norveške.

Edukativni program je utemeljen na Kurikulumu međupredmetne teme poduzetništvo za osnovne i srednje škole (NN 7/2019) te ujedno doprinosi ostvarenju Strategije razvoja društvenog poduzetništva u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2015. do 2020. godine. Naime, kurikulum pojam poduzetnosti definira kao „vrijednost koja pretpostavlja aktiviranje osobnih potencijala na kreativan, konstruktivan, odgovoran i inovativan način u svrhu prilagodbe promjenjivim okolnostima u različitim područjima života te u različitim društvenim ulogama“. Prema definiciji i načelima ključne kompetencije cjeloživotnoga učenja, a koje su Europski parlament i Europsko vijeće naveli u svojim preporukama za razvoj poduzetništva, poduzetništvo predstavlja sposobnost pojedinca da pretvara ideje u djela. Ono podrazumijeva kreativnost, inovativnost, sposobnost razumnoga preuzimanja rizika kao i sposobnost planiranja, organiziranja te vođenja projekata kako bi se postigli određeni ciljevi. Doprinos edukativnog programa Strategiji razvoja društvenog poduzetništva očituje se kroz doprinos mjeri 3. Promicanje važnosti i uloge društvenog poduzetništva kroz sve oblike obrazovanja.

Ovaj edukativni program je izrađen u sklopu projekta „Otoci učeničkog poduzetništva i ekodruštvenih inovacija za održivi razvoj Splitsko-dalmatinske županije“, akronima OPERA SDŽ, financiranog u sklopu programa „Lokalni razvoj i smanjenje siromaštva“, iz Financijskog mehanizma Europskog gospodarskog prostora i Norveškog financijskog mehanizma za razdoblje 2014. – 2021. godine. Nositelj projekta je udruga Cluster za ekodruštvene inovacije i razvoj CEDRA Split, a partneri na projektu su Centar izvrsnosti Splitsko-dalmatinske županije i Vinco Innovation AS iz Norveške. Ukupna vrijednost projekta je 1.182.692,67 HRK (156.575,45 EUR), od čega je 85 % (133.089,13 EUR) osigurano iz donatorskih sredstava, a 15% (23.486,32 EUR) iz nacionalnih sredstava.

Cilj projekta je razvoj vještina, programa, sadržaja i alata ključnih za uvođenje kvalitetnih i održivih neformalnih programa učeničkog poduzetništva i aktivnog građanstva u osnovnim školama područja provedbe projekta. Ciljane skupine projekta su sadašnji i budući učitelji i drugi odgojno-obrazovni djelatnici koji će ovim projektom steći vještine bitne za profesionalni, društveni i ekonomski boljitak i utjecaj za sebe, učenike i njihove obitelji, školu i zajednicu u kojoj djeluju.

1. Opći i specifični ciljevi programa

Opći cilj provedbe neformalnog edukativnog programa „Ekodruštveno učeničko poduzetništvo i inovacije„ je jačanje postojećih i razvoj novih vještina¹, znanja² i kompetencija³ iz područja poduzetništva te integriranih tema aktivnog građanstva i ekodruštvenih inovacija kod učenika osnovnih škola, kroz projektni i timski rad.

Specifični ciljevi provedbe programa su:

- Usvajanje osnovnih koraka u izradi projekta - od ideje do realizacije
- Povezivanje poduzetništva s vlastitim iskustvom, svakodnevnim životom i drugim odgojno-obrazovnim područjima
- Razvijanje logičkog i kritičkog promišljanja, inovativnosti, kreativnosti i ustrajnosti u radu
- Razvijanje vještina istraživačkog, poduzetnog, kreativnog i inovativnog pristupa rješavanju problema
- Razvijanje vještina evaluacije, samoevaluacije te (samo)prezentacije
- Osposobljavanje učenika za aktivno sudjelovanje u građanskom društvu, poduzetništvu i na tržištu rada

Specifični ciljevi provedbe programa u skladu su s odgojno-obrazovnim ciljevima učenja i poučavanja, navedenih u Kurikulumu međupredmetne teme poduzetništvo za osnovne i srednje škole (NN 7/2019) te sa ciljevima Strategije razvoja društvenog poduzetništva u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2015. do 2020. godine.

¹ Vještina je mogućnost pojedinca za brzo i točno izvođenje niza sustavno organiziranih operacija ili sklopova operacija za lakše i uspješnije obavljanje nekog zadatka

² Skup činjenica, informacija i vještine koje je osoba stekla iskustvom ili obrazovanjem; teoretsko ili praktično razumijevanje nekog predmeta

³ Kompetencije predstavljaju dinamičnu kombinaciju kognitivnih i metakognitivnih vještina, znanja i razumijevanja, međuljudskih, intelektualnih i praktičnih vještina te etičkih vrijednosti. Razvoj tih kompetencija cilj je svakoga obrazovnog programa. Kompetencije se razvijaju u svim programskim jedinicama i utvrđuju u različitim stupnjevima programa.

2. Ishodi učenja

Kao rezultat provedbe neformalnog edukativnog programa „Ekodruštveno učeničko poduzetništvo i inovacije“, učenici će biti u mogućnosti:

- Razumjeti, definirati i razlikovati temeljne pojmove vezane uz projektni rad i učeničko poduzetništvo
- Identificirati osnovne probleme te razlikovati uzroke od posljedica vezanih uz probleme
- Razlikovati unutrašnje i vanjsko okruženje te navesti njihova pozitivna i negativna obilježja i okolnosti
- Formulirati projektnu ideju temeljenu na opisu problema, unutrašnjeg i vanjskog okruženja
- Sintetizirati projektne ciljeve temeljem definiranih problema
- Predložiti i vremenski organizirati projektne aktivnosti
- Predložiti i kvantificirati projektne rezultate
- Prepoznati, imenovati i kvantificirati potrebne resurse za provedbu projektnih aktivnosti i postizanje projektnih rezultata
- Sastaviti proračun projekta potreban za provedbu projektnih aktivnosti i postizanje projektnih rezultata
- Prepoznati i imenovati uloge osoba u projektnom timu te odrediti njihova osnovna zaduženja
- Identificirati potencijalne rizike u provedbi projekta te navesti potencijalne radnje/aktivnosti za njihovo ublažavanje
- Predložiti i vremenski organizirati promotivne projektne aktivnosti
- Prezentirati projektnu ideju
- Izvijestiti o provedenim projektnim aktivnostima i postignutim rezultatima

Ishodi učenja kao rezultat provedbe programa u skladu su s odgojno-obrazovnim očekivanjima triju odgojno-obrazovnih ciklusa učenika osnovnih škola, navedenih u Kurikulumu međupredmetne teme poduzetništvo za osnovne i srednje škole (NN 7/2019).

3. Aktivnosti programa – plan i hodogram rada

Plan rada i hodogram aktivnosti neformalnog edukativnog programa „Ekodruštveno učeničko poduzetništvo i inovacije“ definirani su kroz 18 programskih aktivnosti. Ukupno predviđeno trajanje programa procijenjeno je na 810 minuta, odnosno 18 školskih sati. Redoslijed provedbe programskih aktivnosti prati redni broj pojedine aktivnosti prikazanih u tablici.

RB	Naziv programske aktivnosti	Opis programske aktivnosti	Predviđene metode rada	Predviđeno vremensko trajanje
1.	Upoznavanje i uvod u program. Što je ekodruštveno i učeničko poduzetništvo? Što su društvene inovacije?	Aktivnost obuhvaća uvodno upoznavanje sudionika i predstavljanje osnovnih ciljeva i ishoda provedbe programa, upoznavanje s konceptom i osnovnim pojmovima ekodruštvenog poduzetništva, s naglaskom na učeničko poduzetništvo i društvene inovacije. Pokazivanje primjera dobre prakse iz obrađivanih pojmova i koncepata u Hrvatskoj i Europi.	Predavanje Diskusija Video demonstracija	45 minuta
2.	Uvod u projekte i osnovni koraci projektnog ciklusa.	Aktivnost obuhvaća upoznavanje sa značenjem pojma projekta, obuhvatom projektnog ciklusa te obradom pojedinih faza istoga. Pokazivanje primjera dobre prakse projekata učeničkog poduzetništva.	Predavanje Diskusija Video demonstracija	45 minuta
3.	Analiza i određivanje problema. Izrada problemskog stabla.	Aktivnost obuhvaća obradu značenja pojma problem u kontekstu ekodruštvenog učeničkog poduzetništva i inovacija. Provedba vježbe oluje ideja na temu problema u lokalnoj zajednici/školi/razredu te vježbe izrade problemskog stabla s identifikacijom uzročno-posljedične povezanosti sa centralnim problemom.	Predavanje Diskusija Vježbe oluje ideja i izrade problemskog stabla Rad u skupinama (opcionalno) Usmena prezentacija	45 minuta
4.	Analiza unutrašnjeg i vanjskog okruženja. Izrada SWOT analize	Aktivnost obuhvaća upoznavanje s pojmovima unutrašnjeg i vanjskog okruženja, njihovog razlikovanja u kontekstu eko-	Predavanje Diskusija Vježba izrade SWOT analize	45 minuta

		društvenog učeničkog poduzetništva i inovacija, upoznavanjem sa značenjem i sastavnicama SWOT analize. Provedba vježbe izrade SWOT analize na temu lokalne zajednice/škole/razreda	Rad u skupinama (opcionalno) Usmena prezentacija	
5.	Definiranje projektne ideje. Izrada konceptualne mape	Aktivnost se sastoji od obrade pojmova projektne ideje i osnovnih pitanja koje je potrebno analizirati pri inicijalnom određivanju u kontekstu ekodruštvenog učeničkog poduzetništva i inovacija. Provedba vježbe izrade konceptualne mape pri definiranju projektne ideje učeničkog poduzetništva.	Predavanje Diskusija Vježba izrade konceptualne mape Rad u skupinama (opcionalno) Usmena prezentacija	45 minuta
6.	Određivanje projektnih ciljeva. Izrada stabla ciljeva	Aktivnost se sastoji od obrade pojma, značenja, obilježja i vrsta projektnih ciljeva te načina njihovog definiranja. Provedba vježbe izrade stabla ciljeva u kontekstu prethodno definiranih problema i projektne ideje učeničkog ekodruštvenog poduzetništva	Predavanje Diskusija Vježba izrade stabla ciljeva Rad u skupinama (opcionalno) Usmena prezentacija	45 minuta
7.	Projektne aktivnosti. Izrada gantograma	Aktivnost obuhvaća obradu pojma projektne aktivnosti, osnovnih načina određivanja istih te načina planiranja vremenskog tijeka projektnih aktivnosti. Provedba vježbe izrade plana aktivnosti pomoću gantograma u kontekstu prethodno definirane projektne ideje učeničkog ekodruštvenog poduzetništva	Predavanje Diskusija Vježba izrade gantograma Rad u skupinama (opcionalno) Usmena prezentacija	45 minuta
8.	Projektne rezultati. Izrada plana projektnih rezultata	Aktivnost obuhvaća obradu pojma i vrsta projektnih rezultata, osnovnih načina određivanja i planiranja istih. Provedba vježbe izrade plana projektnih rezultata u kontekstu prethodno definirane projektne ideje učeničkog ekodruštvenog poduzetništva	Predavanje Diskusija Vježba određivanja projektnih rezultata Rad u skupinama (opcionalno) Usmena prezentacija	45 minuta

9.	Projektni resursi. Izrada plana projektnih resursa	Aktivnost obuhvaća obradu pojma i vrsta projektnih resursa, osnovnih načina određivanja i planiranja istih. Provedba vježbe izrade plana projektnih resursa u kontekstu prethodno definirane projektne ideje učeničkog ekodruštvenog poduzetništva	Predavanje Diskusija Vježba određivanja projektnih resursa Rad u skupinama (opcionalno) Usmena prezentacija	45 minuta
10.	Proračun projekta. Izrada proračuna.	Aktivnost obuhvaća obradu pojma i sastavnica proračuna projekta te osnovnog načina planiranja financijskih sredstava za realizaciju projektne ideje. Provedba vježbe izrade proračuna projekta u kontekstu prethodno definirane projektne ideje učeničkog ekodruštvenog poduzetništva	Predavanje Diskusija Vježba izrade projektnog proračuna Rad u skupinama (opcionalno) Usmena prezentacija	45 minuta
11.	Projektni tim. Okupljanje i formiranje projektnog tima	Aktivnost se sastoji od obrade pojma projektnog tima, osnovnih uloga i potrebnih vještina i znanja članova te upravljanje projektnim timom. Provedba vježbe okupljanja i formiranja projektnog tima u kontekstu prethodno definirane projektne ideje učeničkog ekodruštvenog poduzetništva	Predavanje Diskusija Vježba okupljanja i formiranja projektnog tima Rad u skupinama (opcionalno) Usmena prezentacija	45 minuta
12.	Rizici. Identifikacija rizika i planiranje mjera za ublažavanje	Aktivnost se sastoji od obrade pojma rizika u kontekstu planiranja i provedbe projekata, metoda identifikacije rizika, procjene vjerojatnosti pojave rizika te planiranja mjera za ublažavanje rizika. Provedba vježbe identifikacije rizika i određivanja mjera za njihovim ublažavanjem u kontekstu prethodno definirane projektne ideje učeničkog ekodruštvenog poduzetništva	Predavanje Diskusija Vježba identifikacije rizika i planiranja mjera ublažavanja Rad u skupinama (opcionalno) Usmena prezentacija	45 minuta
13.	Promocija i vidljivost. Izrada plana promotivnih aktivnosti	Aktivnost se sastoji od obrade pojma, važnosti, vrsta i metoda promotivnih aktivnosti te aktivnosti za postizanje vidljivosti projekata, aktivnosti i	Predavanje Diskusija Vježba izrade plana promotivnih	45 minuta

		rezultata. Provedba vježbe izrade plana promotivnih aktivnosti i <i>pitch-a</i> u kontekstu prethodno definirane projektne ideje učeničkog ekodruštvenog poduzetništva	aktivnosti i <i>pitch-a</i> Rad u skupinama (opcionalno) Usmena prezentacija	
14.	Izveštavanje. Izrada projektnog izvješća	Aktivnost se sastoji od obrade pojma, svrhe i načina izveštavanja te obuhvata i vrsta projektnih izvješća. Provedba vježbe izrade projektnog izvješća u kontekstu prethodno definirane projektne ideje učeničkog ekodruštvenog poduzetništva	Predavanje Diskusija Vježba izrade projektnog izvješća Rad u skupinama (opcionalno) Usmena prezentacija	45 minuta
15.	Vanjska financiranja projekata učeničkog ekodruštvenog poduzetništva	Aktivnost obuhvaća pregled potencijalnih vanjskih izvora financiranja za projekte ekodruštvenog učeničkog poduzetništva i inovacija	Predavanje Diskusija Video demonstracija	45 minuta
16.	Platno poslovnog modela učeničkog poduzetništva – 1. dio	Aktivnost se sastoji od upoznavanjem s pojmom, konceptom i sastavnicama BMC-a. Provedba vježbe razrade djela BMC-a (1. dio) za prethodno definiranu projektnu ideju učeničkog ekodruštvenog poduzetništva	Predavanje Diskusija Vježba izrade BMC-a (1. dio)	45 minuta
17.	Platno poslovnog modela učeničkog poduzetništva – 2. dio	Aktivnost se sastoji od upoznavanjem s pojmom, konceptom i sastavnicama BMC-a. Provedba vježbe razrade djela BMC-a (2. dio) za prethodno definiranu projektnu ideju učeničkog ekodruštvenog poduzetništva	Predavanje Diskusija Vježba izrade BMC-a (2. dio)	45 minuta
18.	Evaluacija programa	Provedba evaluacije programa od strane polaznika putem anketnog upitnika	Anketni upitnik	45 minuta

4. Načini i metodologija izvedbe i primjene programa u obrazovanju učenika

Izvedba programa „Ekodruštveno učeničko poduzetništvo i inovacije“ predviđena je kroz provedbu 18 edukativno-praktičnih programskih aktivnosti definiranih u 3. poglavlju dokumenta. Ove aktivnosti su predviđene za provođenje kroz:

- predavački dio koji podrazumijeva obradu teorijskog djela u kojem će se učenici upoznati sa značenjem, konceptom i sadržajem pojmova vezanih uz učeničko ekodruštveno poduzetništvo i inovacije te projektni rad, i
- praktični rad koji obuhvaća izvedbu predviđenih vježbi za osmišljavanje učeničke projektne i/ili poslovne ideje kroz projektni pristup.

Program „Ekodruštveno učeničko poduzetništvo i inovacije“ kao edukativni alat za jačanje poduzetničkih vještina, znanja i kompetencija te integriranih tema aktivnog građanstva i ekodruštvenih inovacija, predviđen je za primjenu kroz neformalno obrazovanje učenika osnovnih škola, koje podrazumijeva i uključuje neki od slijedećih potencijalnih oblika aktivnosti:

- izvannastavne aktivnosti,
- radionice,
- tečajevi,
- natjecanja,
- smotre,
- školska društva i zadruge,
- centri izvrsnosti i dr.

Izvannastavne aktivnosti su oblik aktivnosti koji škola planira, programira, organizira i realizira, a u koju se učenik samostalno, neobvezno i dobrovoljno uključuje (Državni pedagoški standard, 2008.) U školama se izvode izvannastavne aktivnosti radi zadovoljavanja različitih potreba i interesa učenika. Izvannastavne aktivnosti planiraju se školskim kurikulumom i godišnjim planom i programom neposrednih nositelja odgojno-obrazovne djelatnosti. Izvannastavne aktivnosti nisu obvezne za učenike, ali se učenicima mogu priznati kao ispunjavanje obveza u školi.

Radionica je organizirani tečaj pod vodstvom stručnjaka.

Tečaj je kraća obuka za stjecanje osnovnih znanja iz teorije i prakse pojedinih znanosti ili zanimanja.

Natjecanje je postupak iskazivanja sposobnosti, vještina i znanja učenika osnovnih škola pisanim ili usmenim oblicima, pojedinačno ili u skupini.

Smotra je postupak predstavljanja postignuća u vještinama i umijećima učenika osnovnih škola, s ciljem predstavljanja rezultata rada, znanja, vještina, sposobnosti i kompetencija učenika u predmetnom području.

Učenička zadruža je dragovoljna interesna učenička organizacija koja kao oblik izvannastavne aktivnosti učenicima omogućuje stjecanje radno-tehničkog, ekološkog, gospodarskog i društvenog obrazovanja te razvoj sposobnosti i korisno provođenje slobodnog vremena.

Centar izvrsnosti je tim, zajednički objekt ili entitet koji pruža vodstvo, najbolje prakse, istraživanje, podršku i/ili osposobljavanje za fokusno područje.

5. Popis potrebnih materijala, pomagala i opreme za izvedbu programa

Za izvedbu programa „Ekodruštveno učeničko poduzetništvo i inovacije“ u segmentu pripreme učeničke projektne i/ili poduzetničke ideje potrebno je:

- Računalo, projektor, projektno platno i druga prateća oprema potrebna za izvedbu nastavnog dijela programa
- Primjerak priručnika i vježbenice Ekodruštvena početnica, izrađenih u sklopu projekta „Otoci učeničkog poduzetništva i ekodruštvenih inovacija za održivi razvoj Splitsko-dalmatinske županije“
- Primjerak Platna poslovnog modela učeničkog poduzetništva (Platno i Upute za korištenje), izrađenih u sklopu projekta „Otoci učeničkog poduzetništva i ekodruštvenih inovacija za održivi razvoj Splitsko-dalmatinske županije“
- Papir većeg formata, flomasteri i samoljepljivi papiri

Za realizaciju predviđene projektne i/ili poslovne ideje učeničkog poduzetništva, potrebni materijali, oprema i pomagala ovise o materijalnim resursima određenim i opisanim u dijelu projektne i/ili poslovne ideje.

6. Vrednovanje programa

Vrednovanje procesa učenja i ostvarenosti ishoda označava postupke prikupljanja i analiziranja informacija te donošenja profesionalnih procjena o učeničkom učenju i rezultatima učenja.

Obzirom na neke od načina i pristupa, vrednovanje programa će se prvenstveno temeljiti na vrednovanju kao učenju. Ovo pristup vrednovanju koji se temelji na ideji da učenici vrednovanjem uče tijekom procesa učenja i poučavanja, stoga nužno podrazumijeva

aktivno uključivanje učenika u proces vrednovanja uz stalnu podršku učitelja/mentora/voditelja kako bi se maksimalno potaknuo razvoj učeničkoga autonomnog i samoreguliranog pristupa učenju. Pri tome će se primijeniti minimalno slijedeća dva tipa vrednovanja:

- Samovrednovanje učenika jest metakognitivni proces osvještavanja i razmišljanja o vlastitome procesu učenja i postignuća. Učenik uz podršku učitelja/mentora/voditelja uči prepoznavati, opisivati i vrednovati svoje napredovanje u ostvarivanju ishoda, na temelju tih informacija usmjerava i prilagođava svoje učenje te postavlja ciljeve učenja. Primjenjuje se kao metoda u pristupu vrednovanja kao učenja.

Ovaj tip vrednovanja u programu će se primijeniti na način da će učitelji, voditelji ili mentori izvannastavne aktivnosti, radionice, školske zadruge, projektnog tima ili sl., na kraju svake obrađene aktivnosti u projektnom ciklusu, od učenika zatražiti povratnu informaciju o novousvojenim pojmovima i procesima, njihovom značenju, primjerima u životu i njihovoj okolini i sl.

- Vršnjačko vrednovanje jest oblik suradničkoga reguliranja učenja koje se primjenjuje kao metoda u vrednovanju kao učenju. Učenik je aktivno uključen u vrednovanje učenja i postignuća svojih vršnjaka, pomaže im u promatranju, nadgledanju i reguliranju procesa učenja dajući vršnjačku povratnu informaciju.

Ovaj će se tip vrednovanja u programu primijeniti na način da učenici pojedinačno ili učeničke grupe/timovi aktivno sudjeluju u oblikovanju i razradi poduzetničkih ideja drugih učenika ili skupina učenika, dajući svoje prijedloge, inicijative, usporedbe i sl.

7. Prilagođenost programa i uključivanje učenika s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama (naglasak na darovite i potencijalno darovite)

Brojni su načini pružanja potpore potencijalno darovitim i visokomotiviranim učenicima u školama, a dva načina rada pokazuju se posebno poticajnim: mentorski rad i projektna nastava. Predloženi program baziran je upravo na ove dvije metode i gotovo idealno predstavlja poticajni način rada s potencijalno darovitim i visokomotiviranim učenicima.

Sudjelovanje u ovom programu potencijalno darovitim, ali i svim ostalim učenicima omogućuje aktivnu ulogu u procesu učenja i poučavanja, mogućnost povezivanja iskustva učenja sa životom, prethodim znanjima i iskustvima te interesima učenika, usvajanje širokog spektra kompetencija važnih za nastavak obrazovanja, rada i cjeloživotnog učenja. Navedeni program potiče učenike na samostalno istraživanje i rješavanje problema, potiče iskazivanje vlastitih ideja, razvoj kritičkog i kreativnog

promišljanja, odnosno, učenici imaju priliku u praksi primijeniti svoja znanja i vještine, kao i razvijati neke nove.

Uključenost darovitih učenika u ovaj program omogućuje im istraživanje interesa što je jako važno za njihov daljnji razvoj i odabir nastavka školovanja. Osim toga, ovaj program može se provoditi kroz različite oblike grupnog i suradničkog učenja, što je izvrsna prilika učenicima za iskusiti različite oblike rada i razvijanje kompetencija povezanih sa svakim od njih. Navedeni program izvrsna je prilika i za razvoj kompetencija odgojno-obrazovnih djelatnika koji će ih voditi i/ili biti uključeni u njih.

8. Diseminacija rezultata programa

Pojam diseminacije podrazumijeva planirani proces pružanja informacija o kvaliteti, relevantnosti i učinkovitosti rezultata ključnim dionicima u svrhu korištenja postignutih rezultata i širenja mreže potencijalnih korisnika.

U kontekstu provedbe neformalnog edukativnog programa „Ekodruštveno učeničko poduzetništvo i inovacije“, potencijalni načini pružanja informacija o kvaliteti, relevantnosti i učinkovitosti rezultata ključnim dionicima, ali i široj javnosti su:

- Redovita izvještavanja i informiranja o radu školske zadruge/učeničkog tima te njihovim postignutim rezultatima putem elektroničkih, pisanih i drugih medija (školske ili lokalne novine, facebook ili web stranica škole/školske zadruge i sl.)
- Sudjelovanja na lokalnim, županijskim, nacionalnim, te potencijalno i međunarodnim natjecanjima, okupljanjima, sajmovima i drugim organiziranim manifestacijama
- Sustavna izgradnja mreže kontakata i suradnji s drugim relevantnim dionicima i organizacijama
- Organizacija info događanja sa svrhom prezentacije rada i postignuća
- Izrada vizualnog identiteta projekta/organizacije/školskog tima/škole/učeničke zadruge
- Izrada promotivnih materijala

9. Prilagođenost programa trima odgojno-obrazovnim ciklusima osnovnih škola

Sukladno Kurikulumu međupredmetne teme Poduzetništvo za osnovne škole, Ministarstva znanosti i obrazovanja, u nastavku je iznesena prilagođenost i relevantnost neformalnog edukativnog programa „Ekodruštveno učeničko poduzetništvo i inovacije“, odgojno-obrazovnim očekivanjima, znanjima, vještinama i stavovima, prema trima odgojno-obrazovnim ciklusima:

1. Ciklus (1. i 2. razred osnovne škole)

Domena: PROMIŠLJAJ PODUZETNIČKI			
ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA	ZNANJE	VJEŠTINE	STAVOVI
Učenik: pod A.1.1. Primjenjuje inovativna i kreativna rješenja.	Prepoznaje inovaciju i njezinu vrijednost. Uočava problem iz neposredne okoline i predlaže rješenje. Prepoznaje da su resursi oskudni.	Koristi dostupne materijale za rad.	Otvoren je prema drukčijemu mišljenju.
pod A.1.2. Snalazi se s neizvjesnošću i rizicima koje donosi.	Uočava neizvjesnost i rizik u neposrednoj okolini. Prepoznaje ponuđene proizvode i usluge (sadržaje) u neposrednoj okolini. Identificira osobne potrebe i interese koje je moguće zadovoljiti u neposrednoj okolini.	Donosi odluku o aktivnosti u koju će se uključiti iz neposredne okoline.	Rizik i neizvjesnost doživljava kao prilike za učenje.
pod A.1.3. Upoznaje mogućnosti osobnog razvoja (razvoj karijere, profesionalno usmjerenje).	Razlikuje zanimanja svojih najbližih. Opisuje različita zanimanja.	Pokazuje različita zanimanja kroz igru.	Otvoren je prema različitim mogućnostima, zanimanjima i poslovima.
Domena: DJELUJ PODUZETNIČKI			
ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA	ZNANJE	VJEŠTINE	STAVOVI
Učenik: pod B.1.1. Razvija poduzetničku ideju od koncepta do realizacije.	Prepoznaje i opisuje poduzetničku ideju.	Prezentira poduzetničku ideju pred drugima.	Cijeni svoje i druge poduzetničke ideje.
pod B.1.2. Planira i upravlja aktivnostima.	Nabraja sastavnice potrebne za izvršenje aktivnosti. Objašnjava važnost jednakih prava i dužnosti za sve članove skupine.	Surađuje u određivanju načina provedbe planirane aktivnosti. Sudjeluje u aktivnostima s pozitivnim učinkom na dobrobit skupine ili vlastita kućanstva.	Pokazuje odgovornost u ispunjavanju preuzetih zadataka i rokova. Jednako se odnosi prema svima neovisno o njihovom socioekonomskom statusu.
pod B.1.3. Prepoznaje važnost odgovornoga poduzetništva za rast i razvoj pojedinca i zajednice..	Prepoznaje i obrazlaže oskudnost resursa u svojoj neposrednoj okolini.	Djeluje prema načelima »dobrog gospodara«.	Cijeni resurse. Prepoznaje posljedice svojih i tuđih aktivnosti u zajednici i okolišu i za zajednicu i okoliš.
Domena: EKONOMSKA I FINANCIJSKA PISMENOST			
ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA	ZNANJE	VJEŠTINE	STAVOVI
Učenik: pod C.1.1. Prepoznaje važnost ljudskog rada i stvaranja dobara za osiguranje sredstava za život pojedinca i dobrobit zajednice.	Prepoznaje ulogu i važnost ljudskoga rada za život pojedinca. Uočava da proizvodi nastaju od određenih materijala ljudskim radom. Prepoznaje proizvode i usluge.	Povezuje materijale i rad u gotov proizvod.	Čuva dostupne materijalne resurse, reciklira materijale. Cijeni svoj i tuđi rad. Veseli se uspjehu, uči iz neuspjeha.
pod C.1.2. Prepoznaje osnovne pojmove tržišta.	Nabraja mogućnosti razmjene dobara. Prepoznaje razliku između ponude i potražnje.	Sudjeluje u igrama razmjene dobara. Istražuje pojedine proizvode i usluge koje koristi po cijeni i kvaliteti.	
pod C.1.3. Upoznaje funkciju novca.	Uočava da je novac povezan s radom, proizvodnjom dobara i pružanjem usluga.	Računa s novčanim jedinicama.	Prihvaća potrebu racionalne potrošnje i cijeni vrijednost novca.

	Uočava da novcem zadovoljava neke svoje potrebe. Imenuje i raspoznaje po vrijednosti hrvatski novac.		
--	---	--	--

2. Ciklus (3., 4. i 5. razred osnovne škole)

Domena: PROMIŠLJAJ PODUZETNIČKI			
ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA	ZNANJE	VJEŠTINE	STAVOVI
Učenik: pod A.2.1. Primjenjuje inovativna i kreativna rješenja.	Razumije različite mogućnosti korištenja resursa.	Istražuje i raspravlja o različitim mogućnostima korištenja resursa. Rješava probleme korištenjem različitih mogućnosti.	Spremno eksperimentira u pronalaženju rješenja.
d A.2.2. Snalazi se s neizvjesnošću i rizicima koje donosi.	Analizira ponudu sadržaja iz neposredne okoline. Određuje prioritete u procesu donošenja odluka.	Određuje najbolje rješenje. Predviđa posljedice poduzetih aktivnosti.	Pokazuje samostalnost i samopouzdanje u donošenju odluka. Pokazuje otvorenost prema drukčijim mišljenjima.
pod A.2.3. Upoznaje mogućnosti razvoja karijere i profesionalnoga usmjeravanja.	Opisuje nekoliko mogućnosti za razvoj karijere. Objašnjava razliku između pojmova »biti poduzetnik« i »djelovati poduzetno«.	Koristi više izvora informacija u istraživanju. Izrađuje mapu osobnoga razvoja (portfolio).	Pokazuje otvorenost prema različitim mogućnostima. Cijeni svoje i tuđe osobne mogućnosti.
Domena: DJELUJ PODUZETNIČKI			
ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA	ZNANJE	VJEŠTINE	STAVOVI
Učenik: pod B.2.1. Razvija poduzetničku ideju od koncepta do realizacije.	Uočava i procjenjuje poduzetničke prilike u razrednome odjelu, školi i/ili zajednici. Poznaje pravila timskoga rada i umrežavanja s pojedincima i drugim grupama.	Prezentira poduzetničke prilike u razrednome odjelu, školi i/ili zajednici. Sudjeluje u radu tima i umrežavanju s pojedincima i drugim skupinama.	Prihvata samostalan rad, timski rad i umrežavanje s pojedincima i grupama.
pod B.2.2. Planira i upravlja aktivnostima.	Prepoznaje sve sastavnice plana aktivnosti.	Učinkovito se koristi vremenom i resursima u provedbi aktivnosti u razrednome odjelu, školi i/ili zajednici. Izabire i planira aktivnosti. Planira slobodno vrijeme.	Preuzima odgovornost za realizaciju plana.
pod B.2.3. Prepoznaje važnost odgovornoga poduzetništva za rast i razvoj pojedinca i zajednice.	Navodi i vrednuje primjere odgovornoga ponašanja i poslovanja u zajednici. Opisuje pojam »zelene ekonomije«. Opisuje osnovne ekološke probleme i jednostavnim riječima navodi njihove uzroke.	Pokreće rasprave o pitanjima koja su važna za život i rad u razredu i školi te u njima sudjeluje. Koristi odgovarajuće postupke zaštite okoliša. Izrađuje plan ekološki odgovornoga i ekonomičnoga	Odgovorno i etično se ponaša u obitelji, školi i zajednici. Pokazuje ekološku osviještenost.

Domena: EKONOMSKA I FINANCIJSKA PISMENOST			
ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA	ZNANJE	VJEŠTINE	STAVOVI
Učenik: pod C.2.1. Istražuje procese proizvodnje dobara, pružanja usluga i gospodarske djelatnosti u zajednici.	Istražuje različite materijale i zaključuje što se od njih može proizvesti. Uočava da su za proizvodnju potrebna specifična znanja. Nabraja gospodarske djelatnosti u zajednici.	Proizvodi različite proizvode. Prezentira izrađene proizvode.	Cijeni svoj i tuđi rad.
pod C.2.2. Prepoznaje osnovne tržišne odnose / procese razmjene.	Tumači način formiranja cijene. Razumije važnost komunikacije s tržištem. Uočava medijsko oglašavanje u svojoj sredini i obrazlaže njegovu ulogu u prodaji proizvoda.	Istražuje mogućnosti prodaje i potrebe tržišta. Istražuje cijene dostupnih proizvoda.	Usvaja elemente poslovne etike. Kritički preispituje medijsko oglašavanje u svojoj sredini.
pod C.2.3. Prepoznaje ulogu novca u osobnome i obiteljskome životu.	Utvrđuje koje osobne potrebe može zadovoljiti novcem. Objašnjava zašto je potrebno trošiti u skladu s mogućnostima. Nabraja posljedice prekomjerne potrošnje. Razlikuje ulaganje od potrošnje. Razumije i tumači važnost štednje.	Planira osobnu potrošnju i štednju.	Odgovorno se odnosi prema novcu i ne podliježe izazovima prekomjerne potrošnje.

3. Ciklus (6., 7. i 8. razred osnovne škole)

Domena: PROMIŠLJAJ PODUZETNIČKI			
ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA	ZNANJE	VJEŠTINE	STAVOVI
Učenik: pod A.3.1. Primjenjuje inovativna i kreativna rješenja.	Istražuje komparativne prednosti regija/županija u Republici Hrvatskoj te navodi njihov potencijal za poduzetništvo.	Predlaže preporuke za razvoj poduzetničkog potencijala u okružju.	Pozitivno se odnosi prema istraživanju i stvaranju novih rješenja.
pod A.3.2. Snalazi se s neizvjesnošću i rizicima koje donosi.	Uviđa i procjenjuje rizik povezan sa stvarnom životnom situacijom (učionica, škola, obitelj, zajednica).	Pronalazi rješenja za prevladavanje ili sprječavanje rizika.	Preuzima razuman rizik. Uči iz pogrešaka i prihvaća promjene.
pod A.3.3. Upoznaje i kritički sagledava mogućnosti razvoja karijere i profesionalnog usmjeravanja. karijere, (profesionalno usmjeravanje).	Poznaje mogućnosti i razlikuje programe za nastavak školovanja ovisno o osobnim ciljevima i mogućnostima. Prepoznaje i objašnjava važnost cjeloživotnog učenja za razvoj karijere.	Rabi nove izvore znanja i alate potrebne za pristup nastavku obrazovanja. Procjenjuje svoje jake i slabe strane. Sastavlja jednostavan životopis. Nadopunjuje mapu osobnog razvoja (portfolio). Planira nastavak školovanja ovisno o vlastitim ciljevima i mogućnostima.	Procjenjuje osobne mogućnosti. Cijeni svoj uspjeh i uspjehe drugih.
Domena: DJELUJ PODUZETNIČKI			
ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA	ZNANJE	VJEŠTINE	STAVOVI
Učenik: pod B.3.1.	Razrađuje svoju poduzetničku ideju i vrednuje njezinu izvodljivost.	Javno predstavlja i argumentira poduzetničku ideju.	Pokazuje inicijativnost u razvijanju,

Razvija poduzetničku ideju od koncepta do realizacije.			predstavljajući i provedbi poduzetničkih ideja. Cijeni samostalan rad, rad u timu i umrežavanje s pojedincima i grupama.
pod B.3.2. Planira i upravlja aktivnostima.	Razumije i osmišljava društveno korisnu aktivnost.	Planira i provodi društveno korisnu aktivnost. Samostalno radi i sudjeluje u radu skupine.	Poštuje pravila planiranja koja pridonose učinkovitoj aktivnosti.
pod B.3.3. Prepoznaje važnost odgovornoga poduzetništva za rast i razvoj pojedinca i zajednice.	Prepoznaje koncept održivoga razvoja i utjecaj pojedinca putem znanstvene, gospodarske, društvene, kulturološke, političke i drugih djelatnosti. Razlikuje sve dionike održivoga razvoja i njihove interese. Nabraja i objašnjava javna dobra.	U skladu s konceptom održivoga razvoja istražuje negativne učinke i pronalazi rješenja.	Poštuje i zagovara načela održivoga razvoja. Poštuje javno dobro. Pokazuje i potiče odgovornost sadašnjih naraštaja za budućnost ljudi, drugih živih bića, prirode i budućih naraštaja.

Domena: EKONOMSKA I FINANCIJSKA PISMENOST

Očekivanja u ovom ciklusu ostvaruju se izradom projekta.

ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA	ZNANJE	VJEŠTINE	STAVOVI
Učenik: pod C.3.1. pod C.3.2. Sudjeluje u projektu ili proizvodnji od ideje do realizacije.	Obrazlaže međuovisnost između resursa i uspješnosti realizacije plana projekta ili proizvodnje. Procjenjuje materijalne troškove projekta ili proizvodnje. Određuje cijenu proizvoda na osnovi procjene materijalnih troškova i uloženog rada. Uočava mogućnosti plasmana proizvoda na tržištu. Nabraja poznate primjere uspješnog plasiranja proizvoda. Obrazlaže što je brendiranje.	Sastavlja jednostavan plan projekta ili proizvodnje prema vlastitoj ideji. Prezentira svoj plan projekta ili proizvodnje. Sudjeluje u timskoj realizaciji projekta ili proizvodnje. Prepoznaje tržišne prilike.	Odgovorno i racionalno se odnosi prema resursima kojima raspolaže. Cijeni kvalitetu proizvoda. Zauzima vlastiti stav prema brendiranim proizvodima. Ima pozitivan stav prema poduzetništvu. Poštuje razlike i multikulturalnost u poslovnom okružju.
pod C.3.3. Upravlja osobnim financijama i prepoznaje tijek novca.	Obrazlaže ovisnost cijene o ponudi i potražnji. Objašnjava korištenje poreza i prireza za financiranje javnih dobara i usluga. Objašnjava što je BDP. Obrazlaže vezu između financijskih mogućnosti i potrošnje. Predviđa posljedice prekomjerne potrošnje. Objašnjava oblike štednje.	Izračunava PDV pri formiranju cijene. Istražuje različite oblike štednje. Vodi dnevnik mjesečne potrošnje i upravlja vlastitim džeparcem.	Svjestan je da osobnim i zajedničkim novcem treba odgovorno upravljati.

10. Mogućnosti i važnost uključivanja lokalnih razvojnih dionika u provedbu programa

Uključivanje vanjskih lokalnih i/ili regionalnih dionika i subjekata u učeničke aktivnosti vezane za poduzetništvo i aktivno građanstvo predstavlja koristan način projektnog, istraživačkog i praktičnog učenja s aspekta dodatnog stvaranja znanja i razvoja vještina kod učenika temeljenih na stvarnim primjerima te poticanja promišljanja o problemima i mogućnostima temeljenima na stvarnim potrebama.

Neki od potencijalnih dionika lokalnog i/ili regionalnog razvoja koje je moguće uključiti u provedbu programa, prema interesnim sektorima su:

- Javni sektor:
 - Grad/općina
 - Komunalna društva
 - Javne ustanove
 - Škole
 - Knjižnice
 - Muzeji i dr.
- Civilni sektor:
 - Udruge civilnog društva
 - Zaklade
 - Pojedinci – fizičke osobe i dr.
- Privatni/Gospodarski sektor:
 - Obiteljska poljoprivredna gospodarstva
 - Obrti
 - Tvrtke
 - Gospodarski klasteri i dr.

Odabir i uključivanje vanjskih razvojnih dionika u provedbu neformalnog edukativnog programa „Ekodruštveno učeničko poduzetništvo i inovacije“, uvelike ovisi o odabranom načinu i metodologiji izvedbe i primjene programa u obrazovanju učenika, opisanih u poglavlju 4.

Neki od potencijalnih načina uključivanja vanjskih razvojnih dionika u provedbu programa su:

- Posjeti primjerima dobre prakse
- Organizacija predavanja i/ili upoznavanje s djelokrugom, radom i rezultatima rada subjekta
- Organizacija praktične nastave i dr.

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

REPUBLIKA HRVATSKA

Ministarstvo regionalnoga razvoja
i fondova Europske unije

CEDRA
Centar za ekonomski razvoj i inovacije

VINCO

Centar
Izvrsnosti

Šibensko
kvarlinska
županija

Zajedno za zelenu, konkurentnu i uključivu Europu